

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2000-2001

23 JANUARI 2001

Wetsvoorstel betreffende de euthanasie

AMENDEMENTEN

Nr. 288 VAN MEVROUW de T' SERCLAES

(Subamendement op amendement nr. 15 van mevrouw Leduc c.s.)

Art. 4

Het voorgestelde artikel vervangen als volgt:

«Art. 4. — De voorafgaande verklaring die een meerderjarige schriftelijk heeft opgesteld voor het geval dat hij niet meer bij bewustzijn is en deze toestand volgens de stand van de wetenschap onomkeerbaar is, waarin hij zijn wil te kennen geeft dat een arts in dat geval een euthanasie verricht, heeft slechts indicatieve waarde. Indien de patiënt in deze voorafgaande verklaring een vertrouwenspersoon heeft aangewezen, moet deze de arts inlichten over het bestaan van een dergelijke verklaring.»

Verantwoording

Dit artikel 4 moet duidelijker worden geredigeerd. Indien het artikel gehandhaafd blijft, is het niet raadzaam te vermelden dat elkeen een dergelijke verklaring kan opstellen, want dit spreekt vanzelf, maar moet wel duidelijk bepaald worden dat indien er een dergelijke verklaring bestaat, deze slechts indicatieve waarde

Zie:

Stukken van de Senaat:

2-244 - 2000/2001:

Nr. 1: Wetsvoorstel van de heer Mahoux, mevrouw Leduc, de heer Monfils en de dames Vanlerberghe, Nagy en De Roeck.

Nrs. 2 tot 14: Amendementen.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2000-2001

23 JANVIER 2001

Proposition de loi relative à l'euthanasie

AMENDEMENTS

N° 288 DE MME de T' SERCLAES

(Sous-amendement à l'amendement n° 15 de Mme Leduc et consorts)

Art. 4

Remplacer l'article 4 proposé par ce qui suit:

«Art. 4. — La déclaration préalable qu'un majeur aurait établie par écrit pour le cas où il serait inconscient et que cet état est irréversible selon l'état actuel des connaissances médicales, et dans laquelle il indique son souhait que dans ce cas un médecin pratique une euthanasie n'a qu'une valeur indicative. Si dans cette déclaration préalable le patient a désigné une personne de confiance, celle-ci est chargée d'informer le médecin de l'existence d'une telle déclaration.»

Justification

Il y a lieu de rédiger de manière plus claire cet article 4. Pour autant qu'il soit maintenu, il convient non pas d'indiquer que chacun peut rédiger une telle déclaration, ce qui est l'évidence même, mais bien d'indiquer avec clarté qu'une telle déclaration, si elle existe, ne peut qu'avoir valeur indicative pour le médecin et ce

Voir:

Documents du Sénat:

2-244 - 2000/2001:

N° 1: Proposition de loi de M. Mahoux, Mme Leduc, M. Monfils et Mmes Vanlerberghe, Nagy et De Roeck.

N°s 2 à 14: Amendements.

kan hebben voor de arts, temeer omdat de patiënt per definitie niet meer in staat is zijn wil te bevestigen of te ontkennen, zoals het geval is voor de patiënt die bij bewustzijn is (artikel 3).

Zo kan de eventueel door de persoon aangewezen vertrouwenspersoon diens plaats niet innemen voor een dergelijke belangrijke beslissing. Zijn rol moet beperkt blijven tot het inlichten van de arts over de wilsbeschikking van de patiënt.

Nr. 289 VAN MEVROUW de T' SERCLAES

(Subamendement op amendement nr. 15 van mevrouw Leduc c.s.)

Art. 4

Het voorgestelde artikel 4 vervangen als volgt :

« Art. 4. — Elke meerderjarige kan schriftelijk, op de manier die hij geschikt acht, richtlijnen opstellen met betrekking tot de omstandigheden van zijn levenseinde voor het geval hij niet meer in staat zou zijn zijn wensen kenbaar te maken. Dit document heeft een indicatieve waarde voor de arts. »

Verantwoording

Deze tekst neemt de formulering over van een van de voorgestelde bepalingen uit het « voorstel betreffende de begeleiding bij het levenseinde » waarmee de senatoren Zenner, de T' Serclaes, Galand, Destexhe en Hordies op 9 juni 2000 een bijdrage wilden leveren tot het debat.

Deze tekst volgt op de voorstellen over het recht op informatie en op toestemming, en betreft de hypothese waarin de patiënt zijn wil niet meer kan uiten. Voor de indieners van het amendement spreekt het vanzelf dat zo'n document slechts een indicatieve waarde kan hebben wanneer de patiënt niet meer in staat is zijn wil te bevestigen. Het kan nooit een rechtvaardiging zijn voor euthanasie toegepast op een bewusteloze patiënt.

Nr. 290 VAN MEVROUW de T' SERCLAES

(Subamendement op amendement nr. 15 van mevrouw Leduc c.s.)

Art. 4

Het achtste lid van het voorgestelde artikel 4 vervangen als volgt :

« Die verklaring alsmede eventueel de naam van de vertrouwenspersoon die de patiënt heeft aangewezen, wordt in het dossier van de patiënt bij zijn huisarts bewaard. »

Verantwoording

Het lijkt logischer dat een wilsverklaring bewaard wordt in het medisch dossier van de patiënt bij zijn huisarts. Volgens de geldende regels moet de huisarts bij een ziekenhuisopname van de patiënt door de behandelende geneesheer op de hoogte worden gebracht. Bovendien is het nuttig dat de huisarts een gesprekspartner is voor de patiënt die een dergelijke verklaring met kennis van zaken wil opstellen.

d'autant plus que par définition, le patient n'est plus en état de confirmer ou d'infirmar sa volonté comme c'est le cas pour le patient conscient (article 3).

De même, la personne de confiance éventuellement désignée par la personne ne peut se substituer à celle-ci pour une décision aussi grave. Son rôle doit se limiter à informer le médecin des souhaits du patient.

N° 289 DE MME de T' SERCLAES

(Sous-amendement à l'amendement n° 15 de Mme Leduc et consorts)

Art. 4

Remplacer l'article 4 proposé par ce qui suit :

« Art. 4. — Toute personne majeure peut établir par écrit, de la manière qu'elle juge appropriée, des directives quant aux modalités de sa fin de vie pour le cas où elle ne se trouverait plus en état d'exprimer ses souhaits. Ce document a une valeur indicative pour le médecin. »

Justification

Ce texte reprend les termes d'une des dispositions proposées dans le document intitulé « Proposition relative à l'accompagnement en fin de vie » qui se voulait une contribution au débat, proposé par les sénateurs Zenner, de T' Serclaes, Galand, Destexhe et Hordies le 9 juin 2000.

Ce texte fait suite aux propositions relatives au droit à l'information et au consentement et envisage la situation où le patient n'est plus en état de manifester sa volonté. Cependant, il est bien clair pour les auteurs de cet amendement que le patient n'étant plus en état de confirmer sa volonté, un tel document ne peut avoir que valeur indicative. Il ne peut avoir pour effet de légitimer un acte d'euthanasie pratiqué sur un patient inconscient.

N° 290 DE MME de T' SERCLAES

(Sous-amendement à l'amendement n° 15 de Mme Leduc et consorts)

Art. 4

Remplacer l'alinéa 8 de l'article 4 proposé par ce qui suit :

« Ce document ainsi qu'éventuellement le nom de la personne de confiance qu'il aura désignée sera conservé dans le dossier du patient auprès de son médecin généraliste. »

Justification

Il paraît plus normal de prévoir la conservation d'un tel document dans le dossier médical du patient auprès de son médecin généraliste. Selon les règles en vigueur, celui-ci doit être contacté par le médecin traitant en cas d'hospitalisation. De plus, il serait utile que le médecin généraliste puisse être un interlocuteur pour le patient qui souhaite rédiger un tel document en connaissance de cause.

Nathalie de T' SERCLAES.

Nr. 291 VAN MEVROUW LEDUC C.S.

(Subamendement op amendement nr. 15 van mevrouw Leduc c.s.)

Art. 4

Het voorgestelde artikel 4 vervangen als volgt:

« § 1. Elke handelingsbekwame meerderjarige of ontvoogde minderjarige persoon kan, voor het geval dat hij zijn wil niet meer kan uiten, schriftelijk zijn voorkeur voor of zijn bezwaren tegen bepaalde medische handelingen kenbaar maken.

Hij kan daarin onder meer vooraf zijn wil te kennen geven dat een arts euthanasie toepast indien deze arts er zich van verzekerd heeft:

- dat hij lijdt aan een ernstige en ongeneeslijke, door ongeval of ziekte veroorzaakte aandoening;
- hij niet meer bij bewustzijn is;
- en deze toestand volgens de stand van de wetenschap onomkeerbaar is.

In de wilsverklaring kunnen een of meer vertrouwenspersonen in volgorde van voorkeur aangewezen worden, die de behandelende arts op de hoogte brengen van de wil van de patiënt. Elke vertrouwenspersoon vervangt zijn of haar in de wilsverklaring vermelde voorganger in geval van weigering, verhindering, onbekwaamheid of overlijden. De behandelende arts van de patiënt, de geraadpleegde arts en de leden van het verplegend team kunnen niet als vertrouwenspersoon optreden.

De wilsverklaring kan op elk moment worden opgesteld. Zij moet schriftelijk worden opgemaakt ten overstaan van twee meerderjarige getuigen, van wie er minstens een geen materieel belang heeft bij het overlijden van de patiënt en moet gedateerd en ondertekend worden door degene die de verklaring aflegt, door de getuigen en, in voorkomend geval, door de vertrouwensperso(n)en(en).

Indien de persoon die een wilsverklaring wenst op te stellen fysiek blijvend niet in staat is om een wilsverklaring op te stellen en te tekenen, kan hij een meerderjarig persoon, die geen enkel materieel voordeel heeft bij het overlijden van de betrokkene, aanduiden, die zijn verzoek schriftelijk opstelt in aanwezigheid van een tweede meerderjarige persoon, aangeduid door de betrokkene. De wilsverklaring vermeldt dat de betrokkene niet in staat is te tekenen en waarom. De twee aangewezen personen dienen de verklaring te dateren en te tekenen.

Met de wilsverklaring wordt alleen rekening gehouden indien zij minder dan vijf jaar vóór het ogenblik waarop betrokkene zijn wil niet meer kan uiten, is opgesteld of bevestigd.

N° 291 DE MME LEDUC ET CONSORTS

(Sous-amendement à l'amendement n° 15 de Mme Leduc et consorts)

Art. 4

Remplacer l'article 4 proposé par ce qui suit :

« § 1^{er}. Tout majeur ou mineur émancipé capable, peut, pour le cas où il ne pourrait plus manifester sa volonté, déclarer par écrit ses préférences ou ses objections concernant sa prise en charge médicale.

Il peut notamment déclarer préalablement sa volonté qu'un médecin pratique une euthanasie si ce médecin constate :

- qu'il est atteint d'une affection accidentelle ou pathologique grave et incurable,
- qu'il est inconscient,
- et que cette situation est irréversible selon l'état actuel de la science.

La déclaration peut désigner une ou plusieurs personnes de confiance, classées par ordre de préférence, qui mettent le médecin traitant au courant de la volonté du patient. Chaque personne de confiance remplace celle qui la précède dans la déclaration en cas de refus, d'empêchement, d'incapacité ou de décès. Le médecin traitant du patient, le médecin consulté et les membres de l'équipe soignante ne peuvent pas être désignés comme personnes de confiance.

La déclaration peut être faite à tout moment. Elle doit être constatée par écrit, dressée en présence de deux témoins majeurs, dont l'un au moins n'aura pas d'intérêt matériel au décès du déclarant, datée et signée par le déclarant, par les témoins et s'il échet par la ou les personnes de confiance.

Si la personne, qui souhaite faire une déclaration anticipée, est physiquement dans l'impossibilité permanente de rédiger et de signer, sa déclaration peut être actée par écrit par une personne majeure de son choix qui ne peut avoir aucun intérêt matériel au décès du déclarant, ainsi qu'en présence d'une deuxième personne majeure choisie par le déclarant. La déclaration doit alors préciser que le déclarant ne peut pas rédiger et signer, et en énoncer les raisons. Les deux personnes choisies par le déclarant doivent dater et signer la déclaration.

La déclaration ne peut être prise en compte que si elle a été établie ou confirmée moins de cinq ans avant le début de l'impossibilité de manifester sa volonté.

De wilsverklaring kan op elk moment aangepast of ingetrokken worden.

De Koning bepaalt hoe de wilsverklaring wordt opgesteld, geregistreerd en herbevestigd of ingetrokken en via de diensten van het Rijksregister aan de betrokken artsen wordt meegedeeld.

§ 2. De arts die euthanasie toepast, ten gevolge van een wilsverklaring zoals voorzien in § 1, pleegt geen misdrijf indien deze arts er zich van verzekerd heeft:

— dat de patiënt lijdt aan een ernstige en ongeheelbare, door ongeval of ziekte veroorzaakte aandoening;

— dat hij niet meer bij bewustzijn is;

— en deze toestand volgens de stand van de wetenschap onomkeerbaar is;

en hij de in deze wet voorgeschreven voorwaarden en procedures heeft nageleefd.

Onverminderd bijkomende voorwaarden die de arts aan zijn ingrijpen wenst te verbinden, moet hij vooraf:

1° een andere arts raadplegen over de onomkeerbaarheid van de medische toestand van de patiënt en hem op de hoogte brengen van de redenen voor deze raadpleging. De geraadpleegde arts neemt inzage van het medisch dossier en onderzoekt de patiënt. Hij stelt een verslag op van zijn bevindingen. Indien in de wilsverklaring een vertrouwenspersoon wordt aangewezen brengt de behandelende arts deze vertrouwenspersoon op de hoogte van de resultaten van deze raadpleging.

De geraadpleegde arts moet onafhankelijk zijn ten opzichte van zowel de patiënt als de behandelende arts en bevoegd om over de aandoening in kwestie te oordelen;

2° indien er een verplegend team is dat in regelmatig contact staat met de patiënt, de inhoud van de wilsverklaring bespreken met het team of leden van dat team;

3° indien in de wilsverklaring een vertrouwenspersoon wordt aangewezen, het verzoek van de patiënt met hem bespreken;

4° indien in de wilsverklaring een vertrouwenspersoon wordt aangewezen, de inhoud van de wilsverklaring bespreken met de naasten van de patiënt die door de vertrouwenspersoon zijn aangewezen.

De wilsverklaring, alsook alle handelingen van de behandelende arts en het resultaat ervan met inbegrip van het verslag van de geraadpleegde arts, worden regelmatig opgetekend in het medisch dossier van de patiënt. »

La déclaration peut être retirée ou adaptée à tout moment.

Le Roi détermine les modalités relatives à la présentation, à la conservation, à la confirmation, au retrait et à la communication de la déclaration aux médecins concernés, via les services du Registre national.

§ 2. Un médecin qui pratique une euthanasie, à la suite d'une déclaration anticipée, telle que prévue au § 1^{er}, ne commet pas d'infraction s'il constate:

— que le patient est atteint d'une affection accidentelle ou pathologique grave et incurable,

— qu'il est inconscient,

— et que cette situation est irréversible selon l'état actuel de la science;

et qu'il respecte les conditions et procédures prescrites par la présente loi.

Sans préjudice des conditions complémentaires que le médecin désirerait mettre à son intervention, il doit préalablement:

1° consulter un autre médecin quant à l'irréversibilité de la situation médicale du patient, en l'informant des raisons de cette consultation. Le médecin consulté prend connaissance du dossier médical et examine le patient. Il rédige un rapport de ses constatations. Si une personne de confiance est désignée dans la déclaration de volonté, le médecin traitant met cette personne de confiance au courant des résultats de cette consultation.

Le médecin consulté doit être indépendant à l'égard du patient ainsi qu'à l'égard du médecin traitant et être compétent quant à la pathologie concernée;

2° s'il existe une équipe soignante en contact régulier avec le patient, s'entretenir du contenu de la déclaration anticipée avec l'équipe soignante ou des membres de celle-ci;

3° si la déclaration désigne une personne de confiance, s'entretenir avec elle de la volonté du patient;

4° si la déclaration désigne une personne de confiance, s'entretenir du contenu de la déclaration anticipée du patient avec les proches du patient que la personne de confiance désigne.

La déclaration anticipée ainsi que l'ensemble des démarches du médecin traitant et leur résultat, y compris le rapport du médecin consulté, sont consignés régulièrement dans le dossier médical du patient. »

Verantwoording

Justification

De wijzigingen aan de artikelen 4 en *4bis* strekken ertoe de wet in overeenstemming te brengen met de aangenomen tekst van artikel 3.

Het leek ook logischer om de artikelen 4 en *4bis* samen te voegen tot een nieuw artikel 4 met een eerste en een tweede paragraaf, die euthanasie na een wilsverklaring behandelen, parallel met artikel 3 dat bepaalt onder welke voorwaarden euthanasie niet strafbaar is.

De eerste paragraaf behandelt de voorwaarden voor het opstellen van deze wilsverklaring en biedt de betrokkene de mogelijkheid een of meer vertrouwenspersonen aan te wijzen om hem te vertegenwoordigen.

Het amendement bepaalt ook de inhoud van deze verklaring, namelijk de wil van de betrokkene om euthanasie toe te passen als de arts vaststelt:

1. dat de patiënt lijdt aan een ernstige en ongeneeslijke, door ongeval of ziekte veroorzaakte aandoening;

2. dat hij niet meer bij bewustzijn is, met andere woorden in een coma ligt;

3. en dat deze toestand volgens de stand van de wetenschap onomkeerbaar is.

Artikel 4, § 1, derde lid:

De term «gemandateerde» wordt vervangen door «vertrouwenspersoon»; de indieners van het voorstel hadden geenszins de bedoeling de vertrouwenspersoon bevoegdheid te geven in de zin van artikel 1984 van het Burgerlijk Wetboek.

De «vertrouwenspersoon» kan niet handelen in naam van de betrokkene, maar de arts die de patiënt behandelt, is wel verplicht deze persoon in te lichten over de raadpleging die wordt beschreven in artikel 4, § 2, eerste lid. De arts is ook verplicht het verzoek van de patiënt te bespreken met deze vertrouwenspersoon en met de naasten van de patiënt die door de vertrouwenspersoon zijn aangewezen.

Artikel 4, § 1, vierde lid:

Conform artikel 3 wordt verduidelijkt dat minstens een van de twee getuigen geen materieel belang heeft bij het overlijden van de betrokkene.

Artikel 4, § 1, vijfde lid:

Indien de betrokkene door een fysieke handicap niet in staat is te schrijven, kan hij derden aanwijzen die zijn verzoek schriftelijk kunnen opstellen.

In dit lid wordt enkel een fysieke en technische onbekwaamheid om te schrijven bedoeld.

Het amendement bepaalt dat de betrokkene twee personen kan aanwijzen, van wie er minstens één geen enkel voordeel heeft bij zijn overlijden.

Artikel 4, § 1, zevende lid:

Het is belangrijk te benadrukken dat de verklaring te allen tijde kan worden aangepast of ingetrokken.

Artikel 4, § 1, achtste lid:

Er wordt voorgesteld dat de Koning bepaalt hoe de wilsverklaring wordt opgesteld, geregistreerd, herbevestigd of ingetrokken en via de diensten van het Rijksregister aan de betrokken artsen wordt meegedeeld.

Les modifications apportées aux articles 4 et *4bis* ont pour objet d'harmoniser la loi en fonction du texte adopté de l'article 3.

Il a ainsi semblé plus cohérent de fusionner les articles 4 et *4bis* en un nouvel article 4 unique, composé d'un § 1^{er} et d'un § 2, traitant d'une euthanasie à la suite d'une déclaration anticipée et ce en parallèle de l'article 3 qui vise les conditions dans lesquelles l'euthanasie n'est pas une infraction.

Le § 1^{er} traite des conditions dans lesquelles cette déclaration est rédigée, et donne la possibilité à l'auteur de cette déclaration de désigner une ou plusieurs personnes de confiance chargée(s) de le représenter.

L'amendement détermine aussi le contenu de cette déclaration, c'est-à-dire la volonté de son auteur de pouvoir bénéficier d'une euthanasie si un médecin constate:

1. que le patient est atteint d'une affection accidentelle ou pathologique grave et incurable;

2. qu'il est inconscient, c'est-à-dire dans le coma;

3. et que cette situation est irréversible selon l'état actuel de la science.

Article 4, § 1^{er}, alinéa 3:

Le terme mandataire a été remplacé par «personne de confiance»: l'intention des auteurs de la proposition n'était pas de donner à la personne de confiance un quelconque pouvoir au sens de l'article 1984 du Code civil.

La «personne de confiance» ne pose aucun acte au nom du déclarant; le médecin traitant en charge du patient est cependant tenu d'informer cette personne de confiance de la consultation prévue à l'article 4, § 2, alinéa 1^{er}, de s'entretenir avec elle de la volonté du patient ainsi qu'avec les proches du patient que la «personne de confiance» désigne.

Article 4, § 1^{er}, alinéa 4:

Conformément à l'article 3, il est précisé qu'un des deux témoins ne doit pas avoir d'intérêt matériel au décès du déclarant.

Article 4, § 1^{er}, alinéa 5:

Dans le cas où le déclarant souffrirait d'un handicap physique qui l'empêche d'écrire, il peut alors avoir recours à l'aide de tierces personnes de son choix qui pourront retranscrire sa volonté.

Cet alinéa vise uniquement le cas d'une incapacité physique et technique d'écrire.

L'amendement prévoit que le déclarant choisit deux personnes dont l'une ne doit avoir aucun intérêt au décès du déclarant.

Article 4, § 1^{er}, alinéa 7:

Il est important d'attirer l'attention sur le fait que la déclaration peut être retirée ou adaptée à tout moment.

Article 4, § 1^{er}, alinéa 8:

Il est proposé que le Roi détermine les modalités relatives à la présentation, à la conservation, à la confirmation, au retrait, et à la communication de la déclaration au médecin concerné, via les services du Registre national.

Een vergelijkbare procedure wordt momenteel toegepast in het kader van de wet betreffende het wegnemen en transplanteren van organen (wet van 13 juni 1986).

Artikel 4, § 2:

Parallel met artikel 3 wordt hier duidelijk gesteld dat de arts die euthanasie toepast, geen misdrijf pleegt indien hij handelde volgens de in dit wetsvoorstel voorgeschreven voorwaarden. Deze voorwaarden hebben betrekking op de wilsverklaring, de toestand van de patiënt en het naleven van de voorgeschreven procedure.

Nr. 292 VAN MEVROUW **LEDUC** C.S.

(Subamendement op amendement nr. 16 van de heer Monfils c.s.)

Art. 4*bis*

Het voorgestelde artikel 4*bis* doen vervallen.

Verantwoording

Zie amendement nr. 291.

Jeannine LEDUC.
Myriam VANLERBERGHE
Jacinta DE ROECK.
Jan REMANS.
Philippe MONFILS.
Philippe MAHOUX.

Une procédure comparable est appliquée dans le cadre de la loi sur le prélèvement et la transplantation d'organes (loi du 13 juin 1986).

Article 4, § 2:

En parallèle à l'article 3, il est clairement indiqué que le médecin qui pratique une euthanasie ne commet pas d'infraction s'il respecte les conditions prévues dans la proposition de loi, conditions liées à l'existence de la déclaration anticipée, à l'état du patient et au respect de la procédure décrite.

N° 292 DE MME **LEDUC** ET CONSORTS

(Sous-amendement à l'amendement n° 16 de M. Monfils et consorts)

Art. 4*bis*

Supprimer l'article 4*bis* proposé.

Justification

Voir amendement n° 291.